

Funded by
the European Union

Pathways to Peace

Jala Organization

رېبهري هوشياريا جفاكي: بهرنگاربونا ئاخفتنا كهر ب و كيني و پيشخستنا پهيوهنديكرنا ئاشتiane

ب هاريكاريا دارايي ژ ئيكهتيا ئهروپا ((Funded by the European Union))

1. پيشهكي ((Introduction))

مه به ست ژ ئاخفتنا كهر ب و كيني و پهيوهنديكرنا ئاشتiane چيه؟

- **ئاخفتنا كهر ب و كيني ((Hate Speech))** هر جوړه پهيوهنديكردنه كه، چ ب ئاخفتن، ب نفيسين، يان رهفتار بيت (چ راسته وخو بيت يان ل سهر ئينته رنيټي) كو هيرشي دكه ته سهر، كي م دئخيت، گه فان دكه ت، يان زمانه كي جياوازيكار و دوژمنكارانه دژي تاكه ك يان گروپه كي بكارد هينيت ل سهر بنه مايي ئايين، نه ته وه، ره گه ز، يان پيكهاته يا جفاكي. ئه ف ئاخفتنه ژ وي نه يي قالب يي ف ه شارت ي ده ست پيدكه ت هه تا دگه هيته هاندانا ئاشكرا بو توندوتيزي و ده ركردن.
- **پهيوهنديكرنا ئاشتiane و بهرپرسانه ((Peaceful & Responsible Communication))** شيوازه كي ديالوگي يي هوشيارانه و ئافا كهره كو ل سهر بنه مايي ريژگرتن ل كه رامه تا مروفي، پشتراستكرن ژ راستيان، و بكارئينا په يقان بو موكومكرنا ليكتيگه هشتني، ئافاكرا پران، و خاموشكرنا گرژي جفاكي و ديجيتالي كار دكه ت.

Funded by
the European Union

Pathways to Peace

Jala Organization

بۆچی ئەف بابەتە گەلەک یی گەنگە بۆ گەنج و ژنن ئیزدی؟

جفاکی ئیزدی د درێژاھیا دیروکی دا، ب تایبەتی د روودانن سالا 2014 دا، زیانن مەزن ژ ئەنجامی کەمپینن هاندانی و ئاخذنا کەرب و کینی دیتینە کو ریک بۆ توندوتیژی و ئاوارەبوونی خۆشکر. ئەقرو ژ، دگەل بەلاقبوونا بەرفرەھ یا توپن کۆمەلایەتی و لەزاتیا گەهشتنا زانیاریان، بەرھنگاربوونا ئاخذنا کەرب و کینی پیدقیەکیا سەرەکییە بۆ پاراستنا ئاشتیی ژ بەر قان ئەگەرین بنەرەتی:

1. ریکریکردن ژ دووبارەبوونا ناکۆکیان و هاندانا دیجیتالی: گومۆتک و پۆستین هاندەر ل سەر ئینتەرنیٹی وەک پریسکین ئاگرینە کو دکارن سەقامگیریا لەرزۆک ل شنگال، دەشتا نەینەوا، و کەمپین ئاوارەیان تیکبدەن.
2. پاراستنا ژن و کچان ژ توندوتیژیا دیجیتالی و ھەرەشەیان: گەلەک جارن ژنن چالاکفان و کچین ئیزدی رووبەرۆوی کەمپینن ناوژراندن دین دا کو دەنگی وان بیدەنگ بکەن؛ ژ بەر ھندی ھۆشیاریا ئاسایشا دیجیتالی و پەیوەندیکرنا بەرپرسانە پاراستن و شیانپیدانی بۆ وان دابین دکەت.
3. شکاندنا وینەیین قالبی و چیکرنا گێرپانەوہیین ئەرینی: گەنج خودان شیانن کەمپینن دیجیتالی و جفاکی یین پیچەوانە ریفەبەن دا کو کەلتووری ئیزدی و چیرۆکین خۆراگری و پیکفەژیانی نیشان بدەن.
4. پیشخستنا وەلاتیبوونا دیجیتالی یا ئەرینی: گوھورینا بکارھینەرین توپن کۆمەلایەتی ژ وەرگرین ھەستەکی بەرەف پارێزەرین راستیی و بەلاقکەرین ئاشتیی.

Funded by
the European Union

2. پېژانينې سهره كې و تهوهرېن فيربوونې (Key Information)

به رهنگار بوونا ئاخفتنا كهر ب و كينې و په يوه نديكرنا ئاشتيا نه ل سهر پېنج تهوهرېن سهره كې دهيتته ئافاكرن:

تهوهرې ئېكې: ههرهما كهر ب و كينې و ئاستين په يامين هاندهر

ئاخفتنا كهر ب و كينې ژ ئاستين ساده دهستپېدكته و نه گهر ريگري ل نه هيتته كرن به رهف توندوتيزيا جهسته يي

دچيت:

1. ئاستي ئېكې: لايه نگرې و وينه يين قالبې (Bias & Stereotypes) گشتاندا پيشوه خته، هفتيروك و

ترانه كرن ل سهر بنه مايي جياوازيان، و بكارئينانا په يقين "نهم" و "نهو".

2. ئاستي دووې: جياوازيكردن و په راويزخستنا دهربرپنې (Discrimination) بكارئينانا زمانې ب كيم سه كرن،

سووكايه تيكردن، و به لافكرنا گوموتكان بو ناوزراندنا پېكهاته يه كې دياركري.

3. ئاستي سېي: هاندان بو كهر ب و كينې و توندوتيزي (Incitement to Violence) گازيپن راسته وخو يان

نه راسته وخو بو هيرشكرن، رشتنا خويني، رهوادان ب تاوانان، يان ئينكاركرنا جينو سايدئ.

Funded by
the European Union

Pathways to Peace

Jala Organization

تهوهري دووي: شارهزايي پشتراستكرنا نووچهيان و بهرنگاربوونا گوموكتان

Fact-Checking))

بو مامهله كرن دگهل زانيارين چهوت و گوموكتين ديجيتالي، پيدفيه ئهف پينگافه بهينه پهيرهوكرن:

- پشكنينا ژيډهر و بهلافكهري: ئهري لاپهريه يان ههژمار يا باوهريپكري و بهرنياسه، يان ههژمارهكا وههمي و نوويه كو مهبهست ژي دروستكرنا ئاژاوي يه؟
- ليگهريانا پيچهوانه يا ويته و فيديويان: بكارئينا ئامرازين ليگهرياني بو پشتراستبووني كو ويته كهفن نينه و ژ روودانهكا دي نههاتيه وهگرتن.
- راههستان بهري دووباره بهلافكرني (Stop - Reflect - Verify): شكاندنا زنجيرا بهلافبووني ب ريكا بهلافنهكرنا ههر نووچهيهكي كو ترس يان كه رب و كيني دروست دكهت بهري پشتراستبوون ژ ژيډهرين فهمي.

تهوهري سيي: ستراتيژي گوتارا جيگر و بهرسقدانا ئهري

Counterspeech))

- گوتارا جيگر (Alternative Narrative): نهكهفته د ناف گهنگهشهيين بي مفا دا، بهلكو گرنگيدان ب بهلافكرنا نافهروكهكا ئهريني كو پيگهژيان، هاريكاريا ههفشك، و چيروكي سهركهفتنا مروفايهتي نيشان بدهت.

Funded by
the European Union

Pathways to Peace

Jala Organization

- هه‌لوه‌شاندا گومانان ب راستی و به‌لگان: به‌رسفدان ب هیمنی و پیشه‌یی ب پیشکیشکرنا زانیاریین به‌لگه‌نامه‌کری کو بانگه‌شه‌یی دره‌و به‌تال دکهن بیی بکارئینانا زمانئ هیرشبه‌ر.
- پشته‌فانیا جفاکی یا دیجیتالی: دروستکرنا توپین پشته‌فانیی ژلایی گه‌نجان قه‌ بو پشته‌فانیکردنا نه‌و که‌س و گروپین دکه‌فنه بن هیرشان و نفیسینا کۆمیتین ئه‌رینی ل سه‌ر پۆستین وان.

ته‌وه‌ری چاری: ئاسایشا دیجیتالی و پاراستنا کچان و چالاکفانان

- ری‌خستنا تایبه‌تمه‌ندی و ئاسایشا هه‌ژمارین که‌سی (پشتراستکرنا دوو-قوناغی Two-Factor Authentication، سنوردارکرنا کۆمیتین نه‌شیاو).
- به‌لگه‌نامه‌کرنا یاسایی یا پاراستی: گرتنا وینه‌یی شاشی (Screenshots) کو لینکا هه‌ژمارئ و میژوویا پۆستی دیار بکه‌ت ده‌مئ رووبه‌رووی گه‌ف یان هه‌ره‌شه‌یان دبن.
- راپورتکرنا ب ری‌کا میکانیزم پلاتفورمان (Reporting Mechanism) بو راپورتکرنا نافه‌روکا هاندەر و بلۆککرنا هه‌ژمارین خرابکار.

ته‌وه‌ری پینجی: پۆلی گه‌نج و ژنان وه‌ک به‌ره‌مه‌یه‌یه‌ری نافه‌روکا ئاشتی

- به‌ره‌مه‌یه‌یه‌ری کورته‌ فیدیویان، دیزاین هۆشیاری، و پۆدکاستین تایبه‌ت ب ده‌وله‌مه‌ندیا چاند و پیکه‌اته‌یان و ئافاکرنا ئاشتی.
- بکارئینانا زمانه‌کی ئیکگرتی و هاندەر د ئاخفتنا روژانه‌ دا، چ د فه‌زایی ئه‌لکترونی دا بیت یان ل ناف قوتابخانه، زانکو و نافه‌ندی جفاکی.

Funded by
the European Union

Pathways to Peace

Jala Organization

3. نمونه‌ها پراکتیکی و واقعی (Practical Case Study)

چیرۆکا سه‌ره‌که‌فتنی: ده‌ستپیشخه‌ریا "ده‌نگی راستی" - نمونه‌یه‌کا

به‌ره‌نگار بوونا گومۆتکان ل نه‌ینه‌وا

بارودۆخ و ئاسته‌نگ: قیدیویه‌کا کورت یا ده‌ستکاریکری ل سه‌ر تیک تۆک و فه‌یسبووکی به‌لاف بوو کو بانگه‌شه‌ دکر ناکۆکیه‌ک که‌فتیه‌ د ناقبه‌را خیزانی ئیزدی و پیکهاته‌یی جیران دا ل سه‌ر بازاره‌کی میلی ل ده‌ور به‌ری شنگالی، دگه‌ل کۆمیتین هاندەر کو گازیا بایکۆتکرنا بازاری و مه‌زنکرنا گرثیان دکر، کو ببوو ئه‌گه‌ری دلگرانیه‌کا مه‌زن د ناف خه‌لکی دا و راهه‌ستیانا کاری رۆژانه‌ یی بازاری.

چاوا پیزانین و په‌یوه‌ندیکرنا ئاشتیانه‌ هاتنه‌ جیبه‌جیکرن؟

1. چاقدیری و پشتراستکرنا له‌زگین: گرۆپه‌ک ژ کچ و کورپن گه‌نج یین راهینراو د ناف تۆره‌کا چاقدیری دا قیدیۆ شیکار کرن، و ب ریکا لیگه‌پانا پیچه‌وانه‌ ئاشکرا کرن کو ئه‌ف قیدیویه‌ یا شه‌ره‌کی که‌فنه‌ ل پارێزگه‌هه‌کا دی ل ساڵ 2021ی و چ په‌یوه‌ندی ب شنگالی فه‌ نه‌یه‌.
2. دارشتنا په‌یامه‌کا روونکردنی یا به‌لگه‌نامه‌کری: تیمی به‌یاننامه‌یه‌کا دیداری و دیزاینه‌کی له‌زگین ئاماده‌ کرن کو راستیا قیدیوی ب به‌لگه‌یی حاشاهه‌لنه‌گر دیار دکر، ب هه‌ماهه‌نگی دگه‌ل ریشه‌به‌ریا بازاری و ریشسپیی ده‌قه‌ری ژ هه‌می ئالیان.

3. ده‌ستپیکرنا که‌مپینه‌کا دیجیتالی یا پیچه‌وانه‌: گه‌نجان روونکردن ل سه‌ر لاپه‌رپن خوه‌ و لاپه‌رپن ناقدار به‌لاف

کرن، دگه‌ل وینه‌یی راسته‌وخۆ ژ ناف بازاری کو ته‌ناهی و کریار و فروتتا ئاسایی نیشان ددان.

Funded by
the European Union

Pathways to Peace

Jala Organization

4. ریکڅستنا دیداره کا مهیدانی یا هه فېشک: گهنجان گه پانه کا دیا لوگ د ناڅ بازار د ریکڅست کو خودانی

دوکانون ژ هه می پیکهاتیان کوم کرن بو دوپاتکرنا برایتی و رتکرنا باورکرن ب گومتکان.

ټه نجام و کارتیکرنا به رده وام: نه هیلانا گرځی و راوه ستاندنا که مپینا هاندانی د دهمه کی کورت دا، څه گه پانا ته ناهی بو

بازاری، و زیده بوونا هوشیاریا خه لکی ده څه ری دهر باره ی گرنګیا باورنه کرن ب پوښتن بی ژیدهر، دګل په سهندکرنا

تیمی گهنجان وهکو سه رچاوه یه کی باورپیکری بو پشتر استکرنا زانیاریان.

4. پرسیارین هزرکرن و راهینانا پراکتیکی (Reflection Questions)

(Worksheet & پرسیارین هزرکرن یی که سی:

1. زیده ترین شیواژین ئا خفتنا که رب و کینی یان گومتکین کو تو ل سهر تورپن کومه لایه تی دبینیت ل ده څه را ته

چنه؟

2. دهمی تو پوښته کی هاندهر دبینیت کو هیرش دکه ته سهر ناسنامه یه کی، رهفتارا ته یا ئاسایی چ بوویه، و د

پاشه پوژنی دا چ دکاری بگوهوری؟

3. وهکو گهنج یان ژنه کا چالاګان، تو چاوا دکاری تورپن کومه لایه تی بکاربینی بو به لا څکرنا په یامین لیبورینی و

هه فګرتنا جفاکی؟

راهینانا پراکتیکی: پلانسازی بو شیکارکرن و به رهنګار بوونا ئا خفتنا که رب و

کینی ((Counterspeech Canvas

Funded by
the European Union

Pathways to Peace

Jala Organization

هويركاريين پلاندانانئ بۇ كەمپينا ته يا هوشيارىي	فاكتەر (العنصر)
.....	ناقى پيشنياركى يى دەستپيشخهريى / كەمپينى:
كيژان نافهرؤكا هاندەر يان ويئنه يى قالبى دقيت بهيتته هه لوه شاندىن؟	ئاختنا كەرب و كينى / گوموتكا دەستنيشانكرى:
كيژان گرؤپ مه دقيت كارتىكرنى ل هوشياريا وان بكهين؟	جه ماوهريى ئارمانجكرى د كەمپينى دا:
چ پهيامهكا ئهريى و بهلگه نامه كرى يا جيگر دى هيتته بهلا فكرن؟	پهياما پيچهوانه / جيگر (Key Message):
(كورته فيديويا هوشيارىي / ديزاينا ئينفوگرافيك / پوستى روونكردى)	ئامراز و نافهرؤكا ديدارى يا پيشنياركى:
چ پلاتفورم دى هيئنه بكارئىنان (فەيسبوك، ئىنستاگرام، تيك توك)؟	كه نالين بهلا فكرنى و گه هشتنى:
(به ره مهينه ريى نافهرؤكا ئهريى / چالاكفانين ناقخويى)	هه فېشك و تورپن پشته فانيى:
چاوا دى پيقين كو كارليكا نهريى كيم بوو؟	نيشانين كيمبوونا كەرب و كينى و كارتىكرنى:

Funded by
the European Union

Pathways to Peace

Jala Organization

5. پهيامين سهره کی و ژېدهر (& Key Messages & Resources)

سې پهيامين سهره کی بو بیرئینان و ب هیژکرنې:

1. په یف دکارن ئافا بکهن یان پروخینن: ههمیشه بیرینه کو په یف بهرپر سیاره تیه کا ئه خلای و مروځایه تیه؛ دهنگی خوه بکارینه بو به لافکرنا هیفی و لیکتیگه هشتن له باتیا زیده کرنا دوو بهر کی.
2. پشتر است ببه بهری به لاف بکه ی: بهر به ست به ل ههمبه ر گومتکان، و هر ناقه روکه کی کو ترس یان کهر ب و کینی دروست بکه ت یی پشتر است بوون دوو باره به لاف مه که.
3. بیدهنگی چاره سهری نینه، به لکو گوتارا جیگر ریگه چاره یه: بهر هنگاری کهر ب و کینی ببه ب به لافکرنا چیروکی ن پیکه ژبان، دهولمه ندیا جیاوازیان، و مروځدوستی.

Funded by
the European Union

Pathways to Peace

Jala Organization

پلاتفۆرم و گریډه‌رین به دوو قچوونا جفاکی:

- بۆ به دوو قچوونا که مپینن هۆشیاریا دیجیتالی، ریه‌رین ئاسایشا دیجیتالی، و ده‌ستپیشخه‌ریین گه‌نجان: File

میکانیزما به‌رسفدانن بۆ تیبینی و گازنده‌یین جفاکی (CFRM):

ئارمانج ژ میکانیزما CFRM زیده‌کرنا شه‌فافیه‌ت و لیپرسینه‌وه‌یی یه، و دابینکرنا پیشکی‌شکرنا تیبینی و گازنده‌یانه ب پاراستن و نه‌ینیه‌کا ته‌واو:

- بۆ پیشکی‌شکرنا پیشنیاره‌کی، پرسیاره‌کی، یان راپۆرتکرنه‌کی:

○ هێلا گهرم / واتسئەپ: +964 751 176 9746

○ ئیمه‌یل فهرمی: jala.eng78@gmail.com

○ سندوقین گازنده و تیبینیان ل ناڤه‌ندی جفاکی یین هه‌ڤشک.